

Valašsko v odboji proti nacistické okupaci 1939–1945 a jeho druhý život po roce 1945

2. WORKSHOP
středa
25. 10. 2023
od 8:30 hodin

Masarykova veřejná knihovna Vsetín
Dolní náměstí 1356, Vsetín
Společenský sál, 4. patro

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

MĚSTO VSETÍN

M Masarykova
veřejná
knihovna
Vsetín

PROGRAM

REGISTRACE (8:20–8:50)

ÚVODNÍ SLOVO (8:50–9:10)

Moderuje: Dalibor Maruna,
Masarykovo gymnázium Vsetín

Jiří Čunek,

starosta města Vsetín, senátor P ČR

Martin Metelka

ředitel Masarykova gymnázia Vsetín

Kateřina Janošková

Masarykova veřejná knihovna Vsetín, příspěvková organizace

Ladislav Gargulák

Valašský odbojový spolek, z. s.

Emil Voráček

vedoucí projektu, Historický ústav AV ČR, v. v. i.

PANEL I (9:10–13:30)

Moderuje: Emil Voráček,
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Otázky interpretace odboje a jeho druhého života v poválečném období, II.

Doc. PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.

Police nad Metují

Ilegálne prechody cez moravsko-slovenské pomedzie vo vojnových rokoch 1939–1945 – aktívna súčasť protinacistického a protifašistického odboja za návrat československej štátnosti

Mgr. Zdeněk Pomkla

Státní okresní archiv Vsetín

Návrh struktury záznamů pro Průvodce po památných místech protinacistického odboje na Valašsku 1939–1945

DISKUZE

PŘESTÁVKA, občerstvení

Daniel Gargulák

Valašský odbojový spolek, z. s., Prlov

Duben 1945 a represe protipartyzánských sil na Valašsku

Ing. Jiří Kohutka

Praha

Josef Sousedík – jeho role v protifašistickém odboji na Valašsku

PŘESTÁVKA, občerstvení

Mgr. Luboš Kokeš, Ph.D.

Ústav studia totalitních režimů, Praha

Mgr. Zdeněk Homola, Ph.D.

Ústav studia totalitních režimů, Praha a Moravské zemské muzeum, Brno

Aktivity bývalých partyzánů po druhé světové válce na příkladu družstva PARTKOL – PARTYzánský KOLEktiv

PhDr. Vojtěch Kyncl, Ph.D.

Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Východní Morava a válečné zločiny v trestně-právním vyrovnání justice s nacistickou minulostí v 70. letech 20. století

DISKUZE

OBĚD (13:30–14:30)

PANEL II (14:30–17:00)

Moderuje: Luboš Kokeš,

Ústav studia totalitních režimů, Praha

PhDr. Tomáš Baletka, Ph.D.

Státní okresní archiv Vsetín

Proměny přístupů a metodologických východisek české historiografie při zkoumání protifašistického odboje na východní Moravě

Ing. Milan Kristek

Valašský odbojový spolek, z.s., Prlov

„Vlasovci“ a otázka jejich působení na území ČR a zvláště východní Moravy

Diskuze

ZÁVĚR A ZHODNOCENÍ

VEČEŘE PRO POZVANÉ (18:00)

Změna programu vyhrazena.

ABSTRAKTA VYSTOUPENÍ

Otázky interpretace odboje a jeho druhého života v poválečném období, II

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

Historický ústav Akademie věd ČR

Vedle dosavadního bádání o charakteru, kontextu a průběhu procesů a událostí, které se během druhé světové války odehrávaly, vidím jako důležitý jev, který zatím v takové míře zkoumán nebyl odraz tohoto období ve vzpomínkové kultuře a ovlivňování kolektivní paměti v poválečném období. Proto se ve svém příspěvku budu koncentrovat na zachycení proměny paměti kolem významných událostí, jako byla heydrichiáda, nebo Slovenské národní povstání, které prošly velmi dynamickým vývojem po roce 1945, zejména pod politicko-ideologickými vlivy.

Ilegálne prechody cez moravsko-slovenské pomedzie vo vojnových rokoch 1939-1945 – aktívna súčasť protinacistického a protifašistického odboja za návrat československej štátnosti

Doc. PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.

Police nad Metují

Bezprecedentné obetovanie demokratického Československa mocnosťami na konci septembra 1938 v mene udržania mieru, uvrhlo jeho občanov do beznádeje a sklamaní, ale aj hľadania východísk. Vládne politické subjekty zostali voči zjednocujúcim ideám a snahám o oživenie československej štátnosti imúnne a hlbokú krízu zavrhlo jej rozparcelovanie podľa údajných zásluh voči nacistickej Nemeckej ríši. Štátotvorné národy Česi a Slováci mali zostať navždy oddelené a žiť vo vzájomnej nevraživosti. V tejto atmosfére strachu svoje zásadné postavenie nadobudlo územie moravsko-slovenského pomedzia, kde oba národy mali k sebe obzvlášť blízko. Územie bolo rozhodnutím 14. marca 1939 preťaté hraničnými kamennými medzníkmi, ktoré na viac ako šesť rokov

československú vzájomnosť postavili do ilegality. Česko-slovenská, resp. protektorátno-slovenská hranica sa v štyroch zásadných obdobiach druhej svetovej vojny stala nádejou a súčasne zásadným medzníkom úspechu československého odboja na českom a slovenskom území a následne aj československého odboja v zahraničí. Pre vojenské odbojové organizácie Obrany národa, pôsobiace ako v českých zemiach, tak Slovensku, sa hranica stala strategickou podstatou v rokoch 1938-39 až 1941, kedy zaznamenávame po jej prekročení najživší pohyb vlastencov v smere severnom do Poľska a južnom do Maďarska, aby pokračovali v ceste do československých vojenských jednotiek formovaných vo Francii a na Strednom východe. V rokoch 1941 až 1942 v súvislosti s prvou a druhou heydrichiádou registrujeme predovšetkým úteky z protektorátu na Slovensko, aby sa väčšina príchodzích od jesene 1943 zapojila do príprav povstania. Tretí a zásadný nápor ilegálnych prechodov evidujeme v lete 1944, kedy vzdor výnosu o treste smrti za prekročenie hranice, českí vlastenci v skupinách aj jednotlivo zásadne posilnili rady povstalcov na Slovensku. Mnohým z nich sa už samotný prechod hranice stal osudným. Posledný nápor ilegálnych prechodov je spojený s obdobím po porážke Slovenského národného povstania a následnými oslobodzovacími bojami, z ktorých za značných obetí povstala obnova Československa.

Návrh struktury záznamů pro Průvodce po památných místech protinacistického odboje na Valašsku 1939-1945

Mgr. Zdeněk Pomkla

Státní okresní archiv Vsetín

Příspěvek představí k diskusi návrh struktury chystaného průvodce (pracovní název) pro vsetínský okres. Ten by měl být rozdělen podle obcí existujících v roce 1945. Na příkladu obce Zašová bude představen návrh členění zápisů o událostech let 1939-1945. Návrh předpokládá u každé obce kapitoly: odbojová činnost v obci, kde by se měly nacházet základní informace o odboji, místních odbojových skupinách a jejich vedoucích představitelích, kapitolu významné události, která by měla obsahovat údaje např. o hromadných

zatýkáních, významnějších partyzánských akcích na katastru obce nebo veřejných popravách, kapitolu oběti války, ta bude rozčleněna do podkapitol oběti odboje, oběti okupace, oběti rasové perzekuce a oběti osvobozovacích bojů a kapitolu památná místa, jejíž součástí bude i přehled pomníků či pamětních desek v obci.

Duben 1945 a represe protipartyzánských sil na Valašsku

Daniel Gargulák

Valašský odbojový spolek, z. s., Prlov

Příspěvek bude pojednávat o partyzánských skupinách v prostorech mezi Vsetínem, Valašskými Klobouky a Vizovicemi. Seznámíme se s jednotlivými oddíly, jejich veliteli, ale také s protivníky z protipartyzánských komand. Zaměříme se na některé specifické aspekty partyzánského života, a též podkryjeme osudy několika konfidentů, jejichž působení mělo vliv na perzekuci místních obyvatel. Posluchači se seznámí i s méně známými událostmi, které jsou spojeny s tímto regionem. Soustředíme se hlavně na násilné represálie z konce války, které proběhly v Leskovci, Vizovicích, Ploštině, Ryliskách, Prlově a Vařákových pasekách. Přednáška bude obsahovat i dosud neznámé skutečnosti, na něž při bádání narazil tým Valašského odbojového spolku.

Josef Sousedík – jeho role v protifašistickém odboji na Valašsku

Ing. Jiří Kohutka

Praha

Josef Sousedík (JS) – významný průmyslník, vynálezce a také vlastenec První republiky, se od počátku fašistické okupace ČSR (Protektorátu) aktivně chopil role odbojáře. Po rozpadu jedné z prvních odbojových skupin v ČSR – Obrany národa – vytvořil Josef Sousedík na Valašsku nejprve vlastní odbojovou skupinu, posléze si vzal za úkol vytvořit odbojový štáb ke koordinaci činnosti několika dalších skupin protifašistického odboje. Tím se de facto stal hlavou odboje na Valašsku. Cílem JS byla příprava a realizace „Valašského

povstání“. JS byl proto ve styku jak s východními partizánskými skupinami na Slovensku, tak se západní vládou v Londýně. Dvakrát byl zatčen gestapem, dvakrát se mu podařilo – především za přispění barona Ringhofferu – uniknout oprátce. Potřetí se to již nepodařilo – JS byl zastřelen při výslechu gestapem v prosinci 1944.

Aktivity bývalých partyzánů po druhé světové válce na příkladu družstva PARTKOL – PARTYzánskýKOLektiv

Mgr. Luboš Kokeš, Ph.D.

Ústav studia totalitních režimů

Mgr. Zdeněk Homola, Ph.D.

Ústav studia totalitních režimů, Moravské zemské muzeum

Někteří z partyzánů, kteří se za války zapojili do protinacistického odboje na Moravě, se po okupaci snažili aktivně participovat na regionálním politickém životě v rámci různých stavovských organizací. Jednou z nich bylo tzv. výrobní družstvo PARTKOL, založené v červenci roku 1945 ve Zlíně s hlavním cílem zajištění obživy pro bývalé odbojáře a jejich rodiny. Vyráběli a prodávali folklorní předměty, kroje a jejich doplňky, krajky či čalouněný nábytek a řadu dalších výrobků. Postupně však PARTKOL nabýval na významu a sloužil také jako politické centrum bývalých partyzánů na Moravě hájící jejich zájmy. Po únorovém převratu v roce 1948 ale nemohl nastupující komunistický režim připustit existenci svébytného „paralelního centra moci“ moravských partyzánů, jehož členové měli navíc bojové zkušenosti z války. Postupně došlo k nucené obměně vedení družstva v čele s Josefem Vávrou Staříkem, zabavení majetku a v březnu 1950 pak k jeho likvidaci. Ne náhodou se řada členů PARTKOLU aktivně zapojila do protikomunistické činnosti. Problematika existence a činnosti uvedeného družstva ve spojitosti s protirežimní odbojovou organizací Světлана však není podnes řádně zpracována a na mnohé otázky stále hledáme odpovědi.

Východní Morava a válečné zločiny v trestně-právním vyrovnání justice s nacistickou minulostí v 70. letech 20. století

PhDr. Vojtěch Kyncl, Ph.D.

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Trestně-právní vyrovnání se zločiny spáchanými okupanty na území východní Moravy byly projednávány před soudy v letech 1945-1948. Zdaleka ne všechny vraždy a těžká ublížení na zdraví mohly být projednány, ať už kvůli nedostatku písemných důkazů, chybějícím svědkům nebo byly odloženy pro neznámý pobyt obžalovaných. Zásadní změna přichází v polovině 60. let, kdy československé úřady otevřely vyšetřování několika válečných zločinů ze závěru války. Proč došlo k otevření případů až dvacet let po válce? Jaké byly důkazní prostředky proti obžalovaným? A jak se k situaci postavily úřady Spolkové republiky Německo, která byla oficiálně požádána o právní pomoc?

Proměny přístupů a metodologických východisek české historiografie při zkoumání protifašistického odboje na východní Moravě

PhDr. Tomáš Baletka, Ph.D.

Státní okresní archiv Vsetín

Odboji na východní Moravě (resp. na Valašsku) nebylo věnováno příliš mnoho speciálních prací. Regionu Valašska se však nutně musely dotknout také – nikoliv čtená – syntetická zpracování, přičemž největší pozornosti se těšilo partyzánské hnutí a v menší míře také odboj ilegální KSČ. Naproti tomu Obrana národa se tištěného výstupu nedočkala, třebaže byla také zkoumána. Ačkoliv by se mohlo na první pohled zdát, že metodologická východiska jsou pro období do roku 1989 celkem jasná a předem daná v podobě marxisticko-leninské filozofie a materialistického světového názoru, je možné i v oficiálním proudu československé historiografie hledat a nacházet uplatňování nejrůznějších metodologických a obecně vědeckých přístupů.

„Vlasovci“ a otázka jejich působení na území ČR a zvláště východní Moravy

Ing. Milan Kristek

Valašský odbojový spolek, z.s., Prlov

Jedním z dlouhodobě a často diskutovaných témat odboje na území ČR během 2. světové války je účast ruskojazyčných bojových jednotek, případně skupin jiných slovanských národů na straně Německa nebo naopak českých povstalců. V této souvislosti se řeší především problematika působení tzv. "vlasovců", oficiálně Ruské osvobozené armády pod velením gen. Vlasova. Aktivita této armády je spojena hlavně s Pražským povstáním během 5.-9.5.45. Nemálo se ale vzpomíná i údajná činnost "vlasovců" při potlačování partyzánského hnutí na východní Moravě. Zodpovězením těchto témat se bude zabývat můj příspěvek. V této souvislosti se současně dotkne problematiky existence dalších obdobných vojenských uskupení "neněmeckého" původu: RONA-Ruská osvobozená národní armáda, UPA-Ukrajinská povstalecká armáda, UNA-Ukrajinská národní armáda, Hiwi-muži z Trawniki, 15. kozácký sbor SS, Hlinkova garda a protipartyzánská komanda.

Valašsko v odboji proti nacistické okupaci 1939–1945 a jeho
druhý život po roce 1945

2. workshop, 25. 10. 2023, Vsetín

Odborný garant projektu: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Vydala Masarykova veřejná knihovna, příspěvková organizace

© 2023

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky

MĚSTO VSETÍN

M Masarykova
veřejná
knihovna
Vsetín

OZS SOCIÁLNÍ PODNIK
užitečné náhradní plnění